

Herziening van een aantal bepalingen van het Wetboek van Strafvordering betreffende mondelinge vonnissen in strafzaken en aanpassing van de Wet op de economische delicten aan die herziening

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden 17 februari 1972)

Nr. 5

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1970-1971)

Het deed de ondergetekende een genoegen dat de vaste Commissie voor Justitie, in handen waarvan dit nog onder verantwoordelijkheid van zijn ambtsvoorganger ingediende wetsontwerp was gesteld, met de strekking van dat ontwerp, nl. om aan de toepassingsmogelijkheid van het zgn. stempelvonnis enige uitbreiding te geven, kon instemmen. Hij deelt de waardering die door zijn ambtsvoorganger en de commissie tot uitdrukking werd gebracht voor de arbeid van de commissie-Feber, die de grondslag heeft gevormd voor het onderhavige wetsontwerp.

Het wetsontwerp breidt de toepassingsmogelijkheid van het stempelvonnis in die zin uit, dat het voortaan ook door de (gewone) politierechter en kinderrechter gebruikt zal kunnen worden (de economische politierechter en de kantonrechter konden het reeds) wanneer aan de volgende combinatie van voorwaarden is voldaan. In de eerste plaats moet tegen de verdachte verstek zijn verleend of, wanneer hij wel verschenen is, door of namens hem het telastegelegde niet zijn ontkend en geen verweer als bedoeld in artikel 358, derde lid, Sv. zijn gevoerd. In de tweede plaats moet bij het vonnis geen straf of maatregel zijn opgelegd, dan wel geen andere straf dan een geldboete tot een beperkt bedrag (of een berisping). Is tevens de verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer van in beslag genomen zaken uitgesproken, dan zal de waarde van die zaken eveneens niet al te hoog mogen zijn. Ten slotte moet op de zitting geen gehoor van getuigen of deskundigen hebben plaatsgehad, geen beledigde partij zich in het geding hebben gevoegd, en ook de telastelegging niet zijn gewijzigd of aangevuld.

Blijkens het verslag is bij de commissie de vraag gerezen of bij het geven van een ruimere toepassing aan het stempelvonnis niet nog iets verder zou kunnen worden gegaan als in het wetsontwerp is voorgesteld. In dit verband verwees zij naar een artikel van jhr. mr. Th. W. van den Bosch (zie het „Nederlands Juristenblad” van 10 april 1971, blz. 410-417) waarin wordt berekend, dat de combinatie van voorwaarden, die in artikel 378a van het wetsontwerp aan de toepassing van het stempelvonnis door de politie- en kinderrechter wordt gesteld, maakt dat vermoedelijk niet meer dan 25 à 30 pct. van de vonnissen van de politie- en kinderrechter stempelvonnissen zullen kunnen zijn. Gevraagd werd of het evenzeer juist was, zoals in die publikatie vermeld, dat de gerechtshoven in 1967 niet meer dan 4,8 pct., resp. 0,8 pct., van het aantal door de politie- en kinderrechter gewezen vonnissen in appèl te behandelen hebben gekregen. Wat het antwoord op die laatste vraag betreft, moge de ondergetekende verwijzen naar de in de bijlage bij deze memorie medegedeelde cijfers (zie staat 4).

Zoals in die bijlage nader is aangegeven, lijkt de verwachting niet ongegrond, dat minimaal pl.m. 35 pct. van de door de politierechter wegens misdrijf berechte strafzaken voor afdoening door een stempelvonnis in aanmerking zal komen wanneer het wetsontwerp, zoals het bij de hierna nog te bespreken nota van wijzigingen wordt gewijzigd, kracht van wet verkrijgt. Bij de vonnissen van de kinderrechter zou dit cijfer op pl.m. 45 pct. kunnen worden gesteld.

Het blijkt dus wel, dat het wetsontwerp een niet onbelangrijke uitbreiding geeft aan de toepassingsmogelijkheid van het

stempelvonnis, hetgeen aan de doelmatigheid van de rechtspleging ten goede zal komen. Anderzijds zal in de rechtspraak, en zeker ook in de strafrechtspraak, het belang van de efficiency altijd tegen andere belangen moeten worden afgewogen. Er dient een duidelijke relatie te blijven bestaan tussen de ernst van het feit en de zwaarte van de straf aan de ene kant, en de behandeling van het strafzaak ter zitting, de vorm van de uitspraak en de registratie daarvan aan de andere kant. Wanneer op dit terrein bij de wet grenzen moeten worden getrokken, kunnen die grenzen beter aan de nauwe dan aan de ruime kant worden gesteld, omdat uiteindelijk niet het belang van de gerechtsadministratie, maar dat van een goede rechtsbedeling doorslaggevend behoort te zijn.

De ondergetekende geeft er daarom de voorkeur aan, in de opzet van het wetsontwerp geen veranderingen aan te brengen die tot een verdere principiële verruiming van de mogelijkheden om een stempelvonnis te wijzen, zouden leiden. Wel lijkt hem bij nadere overweging het bedrag van f 200 als maximum van de geldboete in strafzaken, die bij stempelvonnis kunnen worden afgedaan, aan de lage kant. Hij zou dan ook, conform de in het voorlopig verslag gedane aanbeveling, dit bedrag van f 200 alsnog op f 500 willen brengen. Het maximum van de waarde van de in beslag genomen zaken die bij stempelvonnis verbeurd verklaard of aan het verkeer onttrokken kunnen worden, is in de bij deze memorie gevoegde nota van wijzigingen eveneens van f 200 op f 500 gebracht.

In het voorlopig verslag is nog de suggestie gedaan om het stempelvonnis mogelijk te maken in zaken waarin wel een — eenvoudige — verweer werd gevoerd, met dien verstande, dat het stempelvonnis dan ook de mogelijkheid van een korte motivering van de opgelegde straf voor die gevallen zou moeten inhouden. Aan deze oplossing kleeft echter het bezwaar, dat de verdachte, die daarna beroep aantekent, zich met recht te kort gedaan zou kunnen voelen doordat van de inhoud van het door hem gevoerde verweer niet uit enig van de terechtzitting in eerste aanleg opgemaakt proces-verbaal blijkt. Voor dergelijke gevallen is de zgn. aantekening van het mondeling vonnis in het proces-verbaal van de terechtzitting beter geschikt. Het stempelvonnis moet beperkt blijven tot strafzaken waarin òf in het geheel geen verweer is gevoerd (b.v. omdat de verdachte niet verschenen is) òf althans het gevoerde verweer niet juridisch relevant was. De eis, dat de opgelegde straf in het stempelvonnis moet worden gemotiveerd — op zich zelf bij lichte straffen toch al geen gemakkelijke eis — zou het stempelvonnis ook veel van zijn praktische bruikbaarheid doen verliezen.

In het voorlopig verslag is nog de vraag gesteld, of het stempelvonnis geen toepassing zou kunnen vinden in gevallen waarin, naast een geldboete als enige hoofdstraf, de bijkomende straf van ontzegging van de rijbevoegdheid is opgelegd. Daarbij werden in het bijzonder genoemd veroordelingen op grond van artikel 26 van de Wegenverkeerswet, door de politierechter uitgesproken. Men informeerde in dit verband nog naar de verhouding tussen het aantal uitgesproken veroordelingen waarbij een ontzegging van de rijbevoegdheid is opgelegd, en de appels daarvan.

In de bijlage bij deze memorie (staten 2, 3 en 5) zijn cijfers opgenomen die een indruk geven van de frequentie waarmee de ontzegging van de rijbevoegdheid pleegt te worden opgelegd, de combinatie met andere straffen waarin die oplegging geschiedt, en de verhouding tussen het aantal uitgesproken veroordelingen en de appels daarvan. Uit die cijfers blijkt dat met name bij veroordelingen op grond van artikel 26 van de Wegenverkeerswet de ontzegging in de grote meerderheid van de gevallen (pl.m. 87 pct.) pleegt te worden gecombineerd met een al dan niet voorwaardelijke vrijheidsstraf. Ook bij veroordelingen wegens andere verkeersmisdrijven wordt slechts in een minderheid der gevallen de ontzegging gecombineerd met een geldboete (zonder een geheel of ten dele voorwaardelijke vrijheidsstraf). Een verruiming van de toepassingsmogelijkheden van het stempelvonnis op dit punt zou dus niet van bijzondere grote praktische betekenis zijn, doordat de aard van de opgelegde hoofdstraf dit stempelvonnis toch al in veel gevallen bij voorbaat zou uitsluiten. Daar komt bij, dat in verkeersstrafzaken

veelal door derden aanzienlijke schade geleden zal zijn, tot een bedrag waarvoor geen voeging als beledigde partij is toegelaten. Wordt dan met een stempelvonnis volstaan, dan zal aan het op zich zelf billijk verlangen van de benadeelde om afschrift te mogen ontvangen van het proces-verbaal van de terechtzitting, met de aantekening van het mondiaal vonnis, niet voldaan kunnen worden, hetgeen zijn belangen in een latere civiele procedure zou kunnen schaden.

Ten slotte lijkt een uitbreiding van het stempelvonnis als bovenbedoeld naar het oordeel van de ondergetekende ook daarom niet in aanmerking te komen, omdat de ontzegging van de rijbevoegdheid door de veroordeelde als een zware straf pleegt te worden beschouwd. Dit blijkt ook hieruit, dat het percentage van de kantongerechtsstrafzaken waarin appel wordt ingesteld van een vonnis waarbij ontzegging van de rijbevoegdheid is uitgesproken, bijna viermaal zo hoog ligt als het algemene percentage van appel tegen strafvonnissen van de kantonrechter (zie staat 5 van de bijlage bij deze memorie).

De commissie kan zich blijkens het voorlopig verslag verenigen met het in de memorie van toelichting ingenomen afwijzende standpunt ten aanzien van een bepaling volgens welke een proces-verbaal van de terechtzitting alleen zou behoeven te worden opgemaakt, wanneer dit nodig is in verband met beroep of verzet tegen de uitspraak. Zij vraagt zich echter af, of niet ook in andere dan de in de artikelen 378a en 395a van het wetsontwerp genoemde gevallen een proces-verbaal van de terechtzitting achterwege zou kunnen blijven, indien verdachte en openbaar ministerie daarmee — uitdrukkelijk of eventueel alleen stilzwijgend — akkoord gaan.

Tegen een voorschrift van deze strekking bestaat naar het oordeel van de ondergetekende het bezwaar, dat daarmee de band tussen, enerzijds, de ernst van het feit en de zwaarte van de straf, en, anderzijds, de verplichting tot het opmaken van een proces-verbaal van de terechtzitting, en het in enigszins uitgewerkte vorm optekenen van de uitspraak, wordt losgelaten. Dit zou er toe leiden, dat ook bij veroordeling tot vrijheidsstraf achteraf niet over het proces-verbaal van de terechtzitting zou kunnen worden beschikt, en daardoor ook niet zou vaststaan welke bewijsmiddelen de rechter aan zijn veroordeling ten grondslag heeft gelegd. Aan het belang van vereenvoudiging van de gerechtsadministratie zou daarmee een te hoog gewicht worden toegekend.

Het lijkt niet in het belang van een goede rechtsbedeling, dat de beslissing of er al dan niet een proces-verbaal van de zitting wordt opgemaakt, en de uitspraak al dan niet zo volledig mogelijk wordt aangetekend, in belangrijke mate zou afhangen van de verdachte. Zo deze de draagwijdte van de beslissing al beseft, zal hij, c.q. zijn raadsman, misschien alleen daarom akkoord gaan met het achterwege laten van een proces-verbaal van de terechtzitting, omdat hij vreest anders op de rechter een chicanerende indruk te zullen maken.

Ten slotte werd in het voorlopig verslag nog de vraag gesteld of niet ook aan de meervoudige strafkamer van de rechtbank de bevoegdheid gegeven zou kunnen worden om, in soortgelijke omstandigheden als in artikel 378a van het wetsontwerp opgesomd, mondeling vonnis te wijzen en daarvan aantekening te doen in het proces-verbaal van de terechtzitting. (Daarbij zou dan de voorwaarde kunnen worden gesteld, dat verdachte en openbaar ministerie akkoord gaan.) Als voordelen werden genoemd de belangrijke verlichting van werkzaamheden die daarvan het gevolg zou zijn, alsmede een mogelijke versnelling van de procedure in strafzaken, doordat op kortere termijn uitspraak zou kunnen worden gedaan.

De ondergetekende meent dat het introduceren van de mogelijkheid tot het wijzen van mondeling vonnis, met aantekening in het proces-verbaal van de terechtzitting, in het rechtsgeding voor de meervoudige strafkamer meer nadelen dan voordelen heeft. Weliswaar kan dan in bepaalde zaken op kortere termijn uitspraak worden gedaan, waardoor de verdachte sneller weet waar hij aan toe is, en wordt ook de efficiency van de rechtspleging daarmee gediend, maar de vraag is, of deze praktische voordelen beslissend mogen zijn.

Met collegiale rechtspraak wordt beoogd een gezamenlijk overleg van de leden van de (straf)kamer, waarbij nadere bezinning op het aanvankelijk ingenomen standpunt, en een zorgvuldige afweging van alle ter zake doende argumenten, mogelijk is. Dat overleg en die bezinning worden bevorderd door een processuele regeling volgens welke de uitspraak, met redenen omkleed, en met nauwkeurige en volledige vermelding van de voor het bewijs gebruikte stukken en verklaringen, op schrift moet worden gesteld. Dit klemt des te meer, nu de zaken die de meervoudige strafkamers van de rechtbanken in eerste aanleg te behandelen krijgen, over het algemeen van ernstige aard zijn of nogal gecompliceerd. Behandeling door de politierechter zal immers alleen geschieden wanneer naar het oordeel van het openbaar ministerie de zaak van eenvoudige aard is, bepaaldelijk ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet, en geen vrijheidsstraf van meer dan zes maanden moet worden opgelegd (zie artikel 369 Sv).

De geldende regeling belet overigens niet, dat de strafkamers op korte termijn, soms op dezelfde dag, uitspraak kunnen doen; die mogelijkheid wordt in artikel 345, eerste lid, Sv. zelfs uitdrukkelijk vooropgesteld. Daarvoor zal in het bijzonder aanleiding bestaan, wanneer de verdachte wordt vrijgesproken. Meent de rechtbank, ook al komt zij niet terstond na afloop van de zitting tot een uitspraak, dat voor het voortduren van de voorlopige hechtenis waarin de verdachte zich bevindt geen voldoende grond aanwezig is, dan zal zij zonodig ambtshalve die voorlopige detentie kunnen opheffen of schorsen, waardoor de verdachte onmiddellijk in vrijheid komt.

Ten aanzien van de strafzaken die de strafkamers van de rechtbanken in hoger beroep afdoen (dus vonnissen van de kantongerechten), spreken enkele van de hierboven genoemde bezwaren misschien minder sterk. Toch meent de ondergetekende, dat ook hier onvoldoende aanleiding bestaat om af te wijken van het voorschrift dat de rechtbank schriftelijk vonnis wijst. In de memorie van toelichting is er reeds op gewezen, dat een schriftelijk vonnis voor de verdachte een betere grondslag vormt voor een eventueel beroep in cassatie dan een in twee instanties gewezen mondeling vonnis. Daarnaast geldt ook voor de appèlrechtspraak, dat de te betrachten nauwkeurigheid beter is gewaarborgd wanneer de beslissing van het college wordt voorbereid op basis van een schriftelijk conceptvonnis dan wanneer met een mondeling vonnis en een aantekening in het proces-verbaal van de zitting zou kunnen worden volstaan. Ten slotte is het aantal strafzaken die de rechtbanken in appèl behandelen, en de aard van de beslissingen daarin, niet van dien aard dat de invoering van het mondeling vonnis uit het oogpunt van het streven naar efficiency als dringend gewenst moet worden beschouwd. In 1969 bedroeg het aantal door de rechtbanken in hoger beroep gewezen eindvonnissen in strafzaken 3133, waarbij in 2223 zaken (71 pct.) tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van het vonnis van de lagere rechter werd overgegaan ¹⁾.

De Minister van Justitie,

VAN AGT.

¹⁾ Bron: Justitiële statistiek over 1969, staat 20. Ter vergelijking diene dat in 1969 de gerechtshoven 1907 vonnissen van de arrondissementsrechtbanken in gewone strafzaken vernietigden op een totaal van 2641 (72 pct.).